

NUMELE DE PLANTE. O ABORDARE LINGVISTICĂ *Plant Names. A Linguistic Approach*

NAGY Imola Katalin, Assistant Professor Ph.D.,
“Sapientia” University of Târgu-Mureș

This paper deals with the issue of botanical nomenclature in an interdisciplinary approach that combines linguistic and horticultural aspects. We aim to present some of the most important facets of plant names, their historical evolution, their spelling and translation matters from/to Hungarian, Romanian and English.

Keywords: plant names, taxonomy, binomen, translation and spelling

Cunoașterea și denumirea plantelor are o istorie îndelungată. În evoluția nomenclurii botanice putem identifica etapa botanicii antice (Hippokrates, Aristoteles, Theophostos, Dioskorides, Plinius), etapa cărților cu ierburile sau a erbariilor (secolele XV-XVII, Brunfels, Bock (Tragus), Matthiolus, Lobelius, Lonicerus, Clusius, Melius (Juhász) Péter (1578), Bauhinus), respectiv etapa inaugurată de Linne¹. Taxonomia linneană a fost precedată de contribuția lui Gaspar Bauhin (*Pinax theatri botanici*, 1596), care a încercat să introducă sistemul binominal în nomenclatură. Părintele sistematicii, Carl von Linné sau Linnaeus, introduce, în 1753, nomenclatura binară, în limba latină (*Species Plantarum*- 1753, *Systema Naturae* - 1758). Dacă introducerea taxonomiei binominale este meritul lui Carl Linné, regulile care guvernează nomenclatura botanică are de-a face, potrivit lui Gledhill (2002), și cu ideile lui A.P. de Candolle din a sa *Théorie Élémentaire de la Botanique* (1813). Printre aceste idei se numără obligativitatea utilizării latinei ca un fel de *lingua franca* a taxonomiei botanice, a latinizării tuturor termenilor care funcționează ca nume de plante și crearea de noi nume doar în acord cu regulile gramaticale ale latinei, dar și prioritatea numelui dat de primul cercetător. În secolul al XIX-lea latina era tot mai intens concurată de numeroasele limbi naționale, și pentru a se evita instaurarea unui haos terminologic, Congresul Botanic de la Viena (1905) a impus obligativitatea utilizării denumirilor latine ca denumiri științifice oficiale. Azi, unicitatea și standardizarea numelor de plante este asigurată și reglementată de coduri de nomenclatură.

Denumirea științifică (*nomen scientificum*) este cea latină, nomenclatura științifică a suferit, pe parcursul timpului, un proces de uniformizare și standardizare, din cauza necesității unei denumiri precise și stabile, universal valabile pentru plante. În același timp, se consideră nume științific și numele de plante în limbi naționale, dacă sunt îndeplinite criteriile unui proces denominativ științific, un nume corespunzându-i doar unei specii. (Negru, 2010: 88) Denumirea taxonului în limba națională se numește și ea denumire științifică, doar dacă nomenclatura botanică este standardizată și elaborată, fiecărui taxon îi corespunde o singură denumire științifică. Există, pe lângă denumirea științifică în limba latină și în limba

¹ Bartha Dénes, Növényrendszertan, 2009, <http://www.nyme.hu>

națională, așa-numitele denumiri populare ale plantelor (*folk taxonomy*), care cunosc fenomene precum sinonimia, omonimia, etc. Există, prin urmare, o nomenclatură botanică internațională, nomenclatură botanică națională și o nomenclatură botanică populară.

Andrei Negru prezintă, în articolul său, un sistem de principii și modalități de unificare și standardizare a nomenclaturii botanice științifice în limba română: principiul necesității denumirii românești (*nomen necessarium*), principiul unicității denumirii românești (*nomen unicum*), principiul uninominalității denumirilor genurilor (*nomen genericum univolum*), principiul binominalității denumirii speciei (*nomen specificum biverbum*) precum și principiul persistenței semnificației numelui complementar (*nomen epitheton persistente*) latinesc al speciei. Modalitățile prin care aceste principii pot fi implementate sunt:

- obligativitatea menționării, în circulația uzuală scrisă-științifică și neștiințifică- a denumirii latinești alături de denumirea românească: *Trifolium palustre*-Trifoi palustru;
- atribuirea denumirii românești unice fiecărui gen și fiecărei specii prin traducere, adaptarea numelui latin sau selectarea din nomenclatura populară (Magnolia, Forsiția);
- acordarea priorității denumirii generice prin forme de singular: mur, mărgelușă, toporaș
- excluderea denumirilor generice prin animate cu semantism dizgrațios, dezonorant: Păsărică, Păduchernață;
- excluderea denumirilor generice exprimate prin metafore compuse formate numai din cuvinte animate sau din inanimate și animate unite prin liniuță: Coadă-calului, Limba-boului, Colțunul-doamnei. Aceste denumiri sunt acceptabile doar pentru o singură specie din același gen (Coadă-calului numai pentru *Equisetum arvense*);
- utilizarea termenilor științifici românești, preluarea din latină a numelui complementar al speciei: *palustru* în loc de *de-baltă*, *parviflor* în loc de *cu-flori-mici*, *latifolium* și nu *cu-frunză-lată*. (Negru, 2010: 89-90)

Taxonomia botanică populară (folk taxonomy) se referă la numele popular al plantelor (*colloquial name, trivial name, country name, farmer's name*). De exemplu *Stevia rebaudiana* se numește, în limba maghiară, *sztévia* în context științific iar *mézfü* este denumirea populară. De altfel, Linnaeus a publicat, și el, o Floră a Suediei, o colecție a numelor populare de plante din țara sa natală (*Flora Svecica*, 1745); aici, el a înșirat numele populare (binominale și ele) alături de cele științifice. Primele nume date plantelor în istorie au fost denumirile populare. Numele populare au următoarele dezavantaje: au valoare regională; nu toate speciile au nume popular, uneori numele popular se adresează genului întreg (mărul, ne referim la genul *Malus*, nu la specie); specii, genuri sau familii diferite pot avea același nume popular, de exemplu *Lathyrus tuberosus* (o buruiană) și *Nigritella nigar* (o orhidee) au același nume popular românesc, *sângele voinicului* (Săvulescu, 2010).

Numele populare nu sunt standardizate sau reglementate prin documente internaționale, asemenea numelor științifice latinești sau numelor plantelor cultivate. Ortografierea numelor populare urmează regulile ortografice generale ale diferitelor limbi. Totuși, în general se recomandă scrierea lor cu caractere romane, cu inițiale mici, excepție făcând doar numele de persoane sau toponimele (*Jersey lily*). Scrierea cu litere mici se aplică și atunci, când un nume propriu se transformă în nume comun (termenul englez *camellia*).

Ioan Milică se apropie de problema nomenclaturii botanice prin prisma modelelor cognitive și a diferenței dintre cunoașterea empirică și aceea științifică. „Studierea plantelor și a denumirilor acestora reprezintă domenii de cunoaștere în care convergențele și divergențele între modelul empiric și cel științific merită examinate, ținându-se cont că în istoria culturii umane, modelele denominative naive (populare) preced modelele denominative savante (științifice), pe care, fără îndoială, le-au determinat și influența exercitată de modelele empirice asupra modelelor științifice devine din ce în ce mai slabă pe măsură ce modelele științifice capătă autonomie și devin surse ce influențează modelele populare”. (Milică, 2010)

Astăzi, denumirile de plante sunt reglementate prin documente internaționale, care stipulează și principiile după care taxonomia botanică se ghidează. *Codul Internațional de nomenclatură botanică (The Melbourne International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants, 2012)* prevede 6 principii de bază, noi menționăm doar principiul 4, care prevede că fiecare taxon are o singură denumire corectă și valabilă, și anume numele cel mai vechi (restul numelor fiind doar sinonime), respectiv principiul 5, care prevede că denumirea științifică corectă este cea latină. *Codul Internațional de nomenclatură botanică (The Melbourne International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants, 2012, adoptat la al 18-lea Congres Internațional de Botanică de la Melbourne, Australia, în iulie 2011)* este un document care se revizuieste periodic, variantele anterioare fiind Codul de la Viena (2005), Codul de la St. Louis (1999), Codul de la Berlin (1987), Codul de la Stockholm (1952), etc.

Un alt document important este *Codul Internațional al Plantelor Cultivate (The International Code of Nomenclature for Cultivated Plants)*. În 1952, Comitetul pentru Nomenclatura Plantelor Cultivate din cadrul Congresului Internațional de Botanică (the Committee for the Nomenclature of Cultivated Plants of the International Botanical Congress) și Congresul Internațional de Horticultură (the International Horticultural Congress) de la Londra a adoptat acest *Cod Internațional de Nomenclatură pentru Plantele Cultivate (International Code of Nomenclature for Cultivated Plants)*, numit și *Codul Plantelor Cultivate (the Cultivated Code)*. Acesta a fost publicat în 1953 și ulterior revizuit în mod periodic. Codul Plantelor Cultivate a introdus sintagma de *cultivar*² în terminologia agricolă și horticolă. Termenul *cultivar*, de origine engleză este utilizat ca sinonim perfect al termenului *soi* în literatura de specialitate, dar nu este listat în DEX. Soiul este definit ca o varietate a unui soi de plantă horticolă sau agricolă³. Alte definiții ale termenului *soi* îl poziționează în relație de sinonimie cu termenul supraspecific *specie* sau cu *clasă, gen, rasă*⁴.

Termenul *cultivar* provine din *cultivated variety* (conform articolului 2 al *Codului Plantelor Cultivate* *cultivar* nu se traduce, totuși, ca *varietate*). Numele cultivarului sau numele soiului (*full cultivar name*) se referă la binomen (numele generic și numele speciei) la care se adaugă epitetul de cultivar (*cultivar epithet*). Acest epitet este termenul care se pune întotdeauna între ghilimele simple (niciodată duble) și, spre deosebire de binomen, nu se scrie cursiv. Aceste nume de soiuri sau de cultivari nu se traduc, conform recomandărilor literaturii

² all varieties or derivatives of wild plants which are raised under cultivation and its aim is to ‘promote uniformity and fixity in the naming of agricultural, sylvicultural and horticultural cultivars (varieties)’. The term *culton* (plural *culta*) is also mooted as an equivalent of the botanical term *taxon*. Gledhill, 2002:46);

³ <http://ro.termwiki.com>

⁴ <http://ro.dexonline.ro>

de specialitate, totuși, în practică traducerile se operează destul de frecvent (și nu întotdeauna consecvent). Se spune că atunci când numele soiurilor sunt traduse din motive comerciale sau de marketing, ele își pierd calitatea de nume de soi de plantă, și devin nume comerciale, nume de brand⁵. Uneori există alte prevederi menite să diferențieze numele de soi (*cultivar name*) de numele comercial (*trade designation*): de exemplu, Royal Horticultural Society recomandă ca numele comercial să nu se treacă între ghilimele simple și să se scrie cu litere mari și să urmeze totdeauna numele cultivarului⁶. Același for profesional recomandă, în *Guide for horticulturists, nurserymen, gardeners and students*, netraducerea numelor de cultivari și utilizarea, în textele în limba engleză, a numelor în limba de origine, cu scopul de a asigura stabilitatea și consecvența denominativă⁷. Toate aceste documente sunt elaborate în limba engleză, fiind traduse, eventual, și în alte limbi naționale. Printre alte surse de limbă engleză privind folosirea și scrierea numelor de plante se numără *The Royal Horticultural Society, Botany Advisory Services*, January 2004, *PLANT NAMES, A Guide for Horticulturists, Nurserymen, Gardeners and Students*, Written by the Horticultural Taxonomy Group – Hortax, Edited by Crinan Alexander, Version 1, March 2007, Griffiths, *Index of garden plants*, 1994, Timber Press, Portland, Tutin, T. G., *Flora Europaea*, 1993, University Press, Cambridge.

În taxonomia botanică științifică, valabilă în comunicarea și terminologia profesională la nivel internațional, fiecare specie este denumită prin doi termeni, primul cuvânt reprezentând genul, scris cu literă mare, iar al doilea nume reprezintă epitetul specific (numele speciei), scris cu literă mică și folosit doar împreună cu numele generic: *Prunus domestica* (prunul). Numele binominal științific este întotdeauna latinesc sau transcris, transliterat în latină. Ambii termeni se scriu cu caractere cursive. Numele generic poate fi prescurtat la inițială în cazul enumerării unui șir cu același nume de gen (*S.* de la *Salix* în *Salix reticulata*).

După denumirea speciei se poate trece numele autorului, de obicei prescurtat (*Prunus domestica* L., sau *Fragaria vesca* L de la numele lui Linné). Dacă, în timp, unei specii i se schimbă valoarea, ridicându-se la nivelul de gen sau coborând la nivelul de varietate, numele primului autor se trece în paranteză, iar numele autorului care a făcut noua combinație se trece în afara parantezei: *Cerasus avium* (L.) Moench. Numele autorului nu se scrie cursiv.

Speciile de origine hibridă sunt notate cu semnul x (uneori +), semne care se marchează doar în scris, dar nu se citesc. La hibridii aparținând aceluiași gen, semnul x se pune între numele generic și epitetul specific, în paranteză se trec părinții: căpșunul, *Fragaria x ananassa* (*F. Virginiana* x *F. Chiloensis*). Aceste simboluri nu se scriu cursiv. Dacă hibridul a rezultat din două specii aparținând la genuri diferite, semnul x se pune în fața numelui

⁵ “Cultivar epithets may not be translated into different languages. Where this has happened the translation is to be regarded as a trade designation. The transcription or transliteration of epithets is permitted, e.g. from Japanese to English (transcription) or from Russian to English (transliteration)” (Alexander, 2007:25).

⁶ trade designations... should not be enclosed in single quotation marks and are usually written with small capitals. They should always be cited together with the cultivar name (after it). For instance, the cultivar *Choisya ternata* ‘Lich’ has been marketed under the trade designation SUNDANCE. (Alexander, 2007:14).

⁷ A second type of trade designation involves cultivar names originating in foreign languages. In many countries there is resistance to using foreign cultivar names, especially if they can easily be translated or given an alternative name. For the sake of stability, the form in which such a name was originally published is regarded as the correct cultivar name, and any translations are regarded as trade designations. In *The RHS Plant Finder* (Lord et al., 2006), such translations are cross-referenced to the correct cultivar names, in the same way as synonyms, e.g. *Hamamelis* × *intermedia* Magic Fire = ‘Feuerzauber’. (Alexander, 2007:14).

generic: x *Triticosecale rimpau* (*Triticum aestivum* x *Secale cereale*). Epitetele subspecifice sau varietale se scriu abreviat (subsp., var., și f.), dar se citesc ca termeni întregi și se scriu cu caractere romane, nu cursivate. (*Sarcococca hookeriana* var. *digyna* . Abrevierile (S., x, +, ‘, cv.) sunt marcate doar în scris ca forme prescurtate, termenul se citește însă întreg : ‘Charlotte Armstrong’ x ‘Floradora’ .

Numele științifice în limba națională se scriu cu caractere romane și litere mici excepție fiind antroponimele sau toponimele (de exemplu Maldiva-dió). Numele științifice în latină nu se traduc niciodată și se scriu întotdeauna cu caractere cursive. Numele științifice în limba națională sunt ortografiate conform regulilor fiecărei limbi și pot fi traduse.

Numele cultivarilor se constituie din numele generic urmat de epitetul specific, urmat apoi de epitetul cultivar (*cultivar epithet*) scris cu majusculă, necursivat și pus între ghilimele simple (niciodată duble), sau marcat cu abrevierea cv. (citit ca termen întreg, nu ca prescurtare): *Malus domestica* cv. ‘Golden delicious’. Numele cultivarilor nu se traduc, dar se permite transliterarea (din rusă) sau transcrierea (din japoneză). În activitatea comercială se permite traducerea numelor cultivarilor, dar în acest caz ele sunt tratate ca nume de marcă (trade designation) și nu atât ca nume de plantă. În traducere trebuie avut în vedere că o plantă are o singură denumire științifică, și să se traducă acea denumire în mod consecvent. Niciodată nu trebuie amestecate în traducere denumirile științifice și cele populare. Numele cultivarului nu se scrie cursiv, dar se folosește litera mare.

În limba română, ortografia numelor de plante se supune ortografiei generale a substantivelor comune, și anume se scriu, în general, cu literă mică. Varietățile de plante, de animale, soiurile de vin, produsele alimentare se scriu, și ele, cu literă mică: cabernet, cornul-caprei (varietate de ardei), ionatan⁸, etc.

David Gledhill, în volumul *The names of plants*, publicat în 2002 la Cambridge University Press, subliniază paleta extrem de largă în ceea ce privește etimologia plantelor în limba engleză (engleza calchiind sau împrumutând termeni din arabă, persiană, greacă, latină, anglo-saxonă, normandă, suedeză, daneză, etc) (Gledhill, 2002: 2). Dintre aceste surse noi subliniem importanța deosebită a limbii latine, deoarece mulți termeni englezești sunt adaptări ale numelui științific latinesc: Nicotiana=Regina noptii (*Nicotiana glauca*), Zinnia = Cârciumărese (*Zinnia elegans*), Petunia (*Petunia hybrida*), Lobelia (*Lobelia erinus pendula*). În limba engleză, ortografierea numelor de plante nu este unanim și general valabil reglementată. Există, totuși, niște recomandări, conform cărora numele de plante, folosite în sens general sau numele generice se scriu cu litere mici (*camellias, acacias, lavender, willow*). Dacă este vorba de menționarea unor specii (substantivul este însoțit de adjectiv), se recomandă utilizarea literei mari pentru toate cuvintele, cu excepția celor care sunt unite prin liniuță de un termen precedent (*River Red Gum, English Ivy, Lemon-scented Gum*). Există și recomandări care prevăd litere mici în cazul numelor de plante, dar litera mică poate produce confuzii în recunoașterea și decuparea numelor de plante (combinații de cuvinte) dintr-un text (“*In the garden there was a red flowering gum*”). Aceste recomandări vin, de obicei, din partea editorilor publicațiilor de specialitate. Toți însă cad de acord asupra faptului, că nu se utilizează, în cazul numelor de plante în limba engleză, nici ghilimele simple, nici ghilimele duble, pentru a evita confuzia cu numele cultivarilor (în cazul cărora se recomandă doar

⁸ www.ortografia.ro

ghilimele simple, nu cele duble). Trebuie remarcat, totuși, că numele geografice care intră în componența numelor de plante se scriu întotdeauna cu majuscule (*Kentucky Coffee Tree*), precum și antroponimele care compun numele botanice (*rose* sau *Rose of Sharon*)

Cercetarea noastră a vizat construirea unui corpus de nume de plante extrase de pe ambalajul semințelor care sunt comercializate într-un magazin specializat din centrul orașului Târgu-Mureș, iar pe de altă parte un număr extrase de textele unor articole științifice. Am avut acces la trei tipuri de ambalaje: primele două aparținând unei firme din România, iar cel de-al treilea tip de ambalaj fiind originar din Ungaria. Ambalajele românești sunt, la rândul lor, de două subtipuri: modelul sau tipul vechi de ambalaj, respectiv modelul nou, recent introdus în vânzare. Corpusul nostru include un număr de 178 ambalaje. Toate ambalajele conțin numele științific în limba latină, cu scopul unei identificări corecte a plantei. Toate ambalajele dau numele varietale, cu toate că am observat unele probleme legate de numele infraspecific. Ambalajul românesc de tip vechi, în afara denumirii latine, oferă doar denumirea în limba română, în foarte puține cazuri am întâlnit numele plantei în limba maghiară sau engleză. În schimb, ambalajul românesc de tip nou oferă denumirea științifică latină, denumirea științifică românească, maghiară și engleză.

În cele ce urmează, vom prezenta câteva probleme de ortografie și traducere legate de numele de plante românești, probleme identificate în urma cercetării corpusului nostru extras de pe **ambalajele** semințelor de plante. Așadar, am identificat două tipuri de greșeli, și anume greșeli formale și greșeli lexicale, printre greșelile formale se numără greșelile de ortografie, utilizarea greșită a majusculilor, greșelile de acord, iar din categoria greșelilor lexicale face parte traducerea greșită, utilizarea eronată a lexemelor, etc. Un prim tip de greșeală formală este lipsa diacriticilor, mai puțin frecventă decât în cazul lexemelor maghiare, dar prezentă totuși în exemple precum Bere de *Munchen* în loc de Bere de *München*. o greșeală formală este și utilizarea inconsecventă a unor forme a numelor de soiuri sau cultivari, spre exemplu utilizarea, sub diverse forme, a numelui de soi Comun, uneori scris cu ortografie românească, alteori urmând regulile ortografice engleze sau franceze: prin urmare întâlnim uneori *Comun St* (*Anethum graveolens L*), alteori *Common St.* (*Satureja hortensis L*) sau *Comune St.* (*Petroselinum crispum var. vulgare*)

Acordul greșit în ceea ce privește genurile substantivelor și formele de adjectiv sunt un alt tip de greșeală formală: am întâlnit astfel forme precum pătrunjel frunză *creț*, pătrunjel frunză *neted* în locul formelor corecte pătrunjel cu frunză *creață*, pătrunjel cu frunză *netedă*). Un alt fenomen ține de utilizarea diacriticilor românești acolo, unde nu este cazul, de exemplu în denumirile latinești, cum ar fi varianta *Brassica oleracea var. capitata L.f. albă* și nu forma corectă *Brassica oleracea var. capitata L.f. alba*).

Spre deosebire de numărul mare de greșeli în privința topicii la denumirile maghiare și englezești (*fátyolvirág féherpentru fehér fátyolvirág*, sau *Árvácska sárga* și *pensy yellow*, *Árvácska kék* și *pensy blue*, *Árvácska fehér* și *pensy white*, *Árvácska piros* și *pensy red*) ordinea cuvintelor la numele de plante românești nu reprezintă o problemă,

În privința greșelilor lexicale, notăm utilizarea inconsecventă și incorectă a numelor de cultivari. Astfel, în caul aceluiși ambalaj se întâmplă ca numele cultivarului să apară în două sau chiar trei limbi. În cazul soiului French Breakfast al ridichelii (*Raphanus sativus var. sativus*) am identificat următoarele variante pe același ambalaj: Ridichi de lună- French Breakfast, Retek- Francia Reggeli (deși chiar și numele speciei este incompletă la versiunea

maghiară, denumirea corectă fiind *hónaposretek*), Radish- French Breakfast). Pentru soiul Ostergruss Rosa al unei specii de ridichi (*Raphanus sativus*), denumirea românească și cea englezească mențin numele original al cultivarului (Ridichi de vară Ostergruss Rosa and radish Ostergruss Rosa), iar denumirea maghiară propune varianta tradusă a numelui de cultivar Húsvéti Rózsa, limba maghiară dovedind o tendință mai pronunțată spre traducerea numelor de soiuri. .

Cea mai notabilă greșeală lexicală este traducerea nepotrivită a numelui speciei și utilizarea unei lexeme incorecte. Astfel, în cazul ridichelui (*Raphanus sativus* L.), numele românesc al soiului nu se potrivește cu numele speciei: soiul de ridichi Bere de Munchen în limba română respectiv Sörretek în limba maghiară se referă la o specie de ridichi de iarnă, dar pe ambalaj apare, la numele speciei, *ridichi de vară*.

Cazul cel mai interesant de traducere greșită este *Tomate soi seră-solar* (*Lycopersicon esculentum*), tradus în limba maghiară drept *paradicsom* (deși denumirea corectă ar fi fost *Paradicsom- hajtatófajta*), iar în limba engleză *Tomato for solar* . Avem, în acest caz, un exemplu tipic de traducere literală, de calchiere a termenului românesc *solar* (dublat, de altfel, de sinonimul *seră* în formularea redundantă *soi seră-solar*) în englezescul *for solar* , deși încărcătura semantică a celor doi termeni *solar* în limba română și *solar* în limba engleză, este diferită. Traducerea corectă a termenului românesc ar fi *greenhouse tomato*.

La ambalajele produse în Ungaria se observă același tipuri de greșeli. Omiterea unei silabe este un tip de greșeală de ortografie, spre exemplu cazul pepenelui verde (*Citrullus lanatus*), care în limba română apare drept *Pepene verde Charleston gray* iar în limba maghiară *Görögdinnye Charleston gray*, deși pe același ambalaj, în locul destinat denumirii soiului apare și varianta românească corectă *Pepene verde Charleston gray*. Din punct de vedere ortografic este de notat utilizarea incorectă a unor vocale sau consoane alăturate, cum ar fi *șofrăn* în loc de *șofran* sau forma *Brokkoli Miranda*, ortografiat ca în limba engleză, în locul variantei *Brocoli Miranda*.

Utilizarea majusculilor se observă la denumirile românești și maghiare deopotrivă, săre exemplu *Castraveti Kínai Kígyó*, *Uborka Kínai Kígyó*, *Ardei pentru Boia Chili Mix*, *Salată de Marulă*, *Varză Júniusi Óriás*, *Káposzta Júniusi Óriás*, *Ridichi de vară Húsvéti Rózsa 2*, *Retek Húsvéti Rózsa 2*, *Napi de Miriște*.

Utilizarea inconsecventă a numelor cultivarelor are o pondere importantă și aici, același ambalaj conținând uneori numele soiului în două sau trei variante: *Castraveti Kínai Kígyó*, *Uborka Kínai Kígyó* și *Vert long de Chine*; *Varză Júniusi Óriás*, *Káposzta Júniusi Óriás* și *Varză Juni Riessen*; *Ridichi de lună Francia reggeli*, *Retek Francia reggeli*, *Radies Französisches Frühstück* și *Ridichi de lună French Breakfast*; *Ridichi de vară Húsvéti Rózsa 2*, *Retek Húsvéti Rózsa 2* și *Ridichi de vară Östergruss Rosa 2*; *Gulie Csemege kék*, *Karalábé Csemege kék*, *Kohlrabi Blauer Delikater* și *Gulie Delicetezza violetto*; *Dovleac furajer Sárga óriás*, *Takarmánytök Sárga óriás* și *Dovleac furajer Riesen Melonen*.

În privința nomenclaturii botanice **în texte științifice**, trebuie subliniat faptul, că am analizat felul în care numele de plante sunt tratate într-un număr de articole științifice apărute în publicațiile: *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici* (publicat în România) respectiv *International Journal of Horticultural Sciences* (publicat în Ungaria). Am extras un număr de 183 de nume de plante pe care le-am analizat din punctul de vedere al ortografiei și al acurateții utilizării acestora din punct de vedere științific, respectiv câteva considerații din

punct de vedere traductologic. Concluziile noastre privesc următoarele aspecte: numele de plante în titlul și în textul articolelor, numele soiurilor, greșeli și inconsecvențe lingvistice.

Din punct de vedere ortografic, numele de plante în aceste publicații științifice prezintă greșeli mai puține, dar trebuie menționat, că înaintea de publicare aceste texte sunt, de obicei, editate și corectate și din punctul de vedere al limbii. Utilizarea corectă a nomenclaturii botanice prevede ca numele latinesc al plantei să fie dublat de numele științific în limba națională, în majoritatea articolelor binomenul latinesc este însoțit de numele în limba engleză. Acest tip de utilizare are ca scop corecta identificare a plantei. Totuși, există cazuri în care autorii furnizează, în articolul lor, doar unul din aceste tipuri de nume: sau binomenul latin, sau numele în limba engleză. În cazuri extreme, puține la număr, totuși, numele vernacular al plantei apare doar în referințele bibliografice ale articolului, dar nu în titlul, rezumatul sau textul acestuia.

Un alt aspect ține de principiul unicității denumirii științifice și inconsecvențe în respectarea acestui principiu. Pentru planta cunoscută drept grâu dur am identificat trei denumiri latinești: *Triticum turgidum* L., *Triticum turgidum* var. *durum* Desf., *Triticum durum*. Pluralitatea numelor afectează și denumirile în limba engleză. Astfel, *Zea mays* este tradus sau maize sau corn. *Triticum aestivum* este denumit și bread wheat, dar și winter wheat, iar *Oryza sativa* este utilizat ca rice dar și swamp rice în limba engleză. *Brassica napus* L. este denumit uneori winter oilseed rape, altele rapeseed sau canola. *Robinia pseudoacacia* este denumit și Romanian acacia dar și black locust.

Uneori, toate componentele din sintagma nominală reprezentând numele de plantă sunt scrise cu majusculă: Trifoliolate Orange, King, Oyster Mushroom. Plantele care nu sunt autohtone Europei sau Americii de Nord nu au denumire în limba engleză: *Ginkgo biloba*.

Simbolurile pentru hibridi nu sunt folosite totdeauna în mod consecvent: Numele latinesc pentru strawberry este citat uneori drept *Fragaria ananassa* altele se utilizează simbolul x, *Fragaria x ananassa*. Denumirea științifică pentru măr este într-un loc *Malus domestica*, în alt loc *Malus x domestica*.

Neglijențe în menționarea denumirii latinești pot fi surprinse și la autorii publicației *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici* dar și la aceia ai *International Journal of Horticultural Sciences* as well. Astfel, pentru *Brassica napus* L. se dă doar denumirea englezească canola, dar nu și numele latinesc, doar unele nume de cultivari (NBHA, 2010, 38 (1): 128-129). Floarea soarelui apare doar ca sunflower în articolul intitulat *The modelling of development stages of sunflower on the basis of temperature and photoperiod* (NBHA, 2010, 38 (1): 66). Pentru vinete apare doar denumirea eggplant, dar nu și *Solanum melongena* L. În articolul *Tree and fruit characteristics of various apple genotypes obtained through mutagenesis*, unde se analizează cazul unui soi de măr binecunoscut, numele specific nici nu apare deloc ((NBHA, 2010, 38 (1): 246) .

În privința titlurilor articolelor, acestea furnizează sau denumirea științifică în limba latină sau în limba națională, în unele cazuri chiar ambele variante fiind menționate. În continuare dăm câteva exemple de titluri care dau doar denumirea latină a plantei: *Results with the establishment of in vitro culture of Leucojum aestivum*; *Plant of interest- Prunella vulgaris* L.; *Genetic differentiation between Quercus frainetto Ten. and Q. pubescens Willd. in Romania*. Același fenomen de optare doar pentru numele latinesc poate fi surprins și în textele acestor articole: “The most common native European *Fraxinus* species (*Fraxinus*

excelsior L., *F. augustifolia* Vahl. and *F. ornus* L.) grow naturally in the country and cover more than 60.000 ha” (NBHA, 2011, 39 (1): 283); sau “Provenance level variation in germination was observed in *Pinus halepensis*, *P. pinaster*, *P. brutia*, *P. sylvestris* and *P. nigra*” (NBHA, 2011, 39 (1): 284)

Câteva exemple de titluri care folosesc doar denumirea englezească a plantelor sunt: *Analysis of grain yield and cytolytic degradation of winter and spring barley cultivars*; *The modelling of development stages of sunflower on the basis of temperature and photoperiod*; *Physicochemical characteristics at three development stages in pomegranate cv. ‘Hicaznar’*.

Opțiunea cea mai corectă, din punct de vedere științific (horticul dar și lingvistic), este menționarea ambelor denumiri științifice, latină și vernaculară, deoarece identificarea plantei este mult mai ușoară, accesibilă și pentru nespecialiști (exemple în acest sens ar fi titlurile *Results of experimental storage of sour cherry (Prunus cerasus L.) fruit*; *Promising white poplar (Populus alba L.) clones*; *Severely pollen-limited fruit set in a pear (Pyrus communis) orchard*; *Graft incompatibility influence on assimilating pigments and soluble sugars amount of some pear (Pyrus sativa) cultivars*; *Effect of dehydration on several physicochemical properties and the antioxidant activity of leeks (Allium porum L.)*; *Prediction of flowering occurrence in Faba bean (Vicia faba L.)*. Același lucru este valabil și pentru textele articolelor, unde, de obicei, paragraful introductiv stabilește ambele denumiri într-o propoziție sau frază explicativă, în care practic se definește planta sau i se stabilește locul inclusiv prin elemente denominative (de exemplu “*Gysophila (Gysophila paniculata L.)*, commonly known as baby’s breath, is a very popular ornamental plant in the florist trade” ((NBHA, 2011, 39 (1): 85) sau “*Plum (Prunus salicina)* is one of the important fruit trees in China” (NBHA, 2010, 38 (3): 214). Acest gen de frază introductivă explicativă apare și în articolele titlurile cărora furnizează denumirea într-o singură limbă: latină sau engleză De exemplu, articolul *Physicochemical characteristics at three development stages in pomegranate cv. ‘Hicaznar’*, deja rezumatul de la începutul articolului, dar și textul propriu-zis furnizează ambele denumiri: “During the last decade consumption of pomegranate (*Punica granatum L.*) has been highly recommended” (NBHA, 2011, 39 (1): 241). În articolul *Karotype analysis of several ecotypes of Capsicum annum L. in Iran* fraza introductivă este: “*Capsicum L. (pepper)* is a member of the Solanaceae family and is cultivated in temperate and tropical regions” (NBHA, 2010, 38 (3): 177). Prima propoziție din articolul *In vitro propagation of Adenium obesum (Forssk.) Roem. and Schult.* explică, și ea, identitatea plantei prin elemente denominative: “*Adenium obesum (Forssk.) Roem. and Schult.*, also known as desert rose, belongs to the family Apocynaceae” (NBHA, 2010, 38 (3): 209).

Acolo, unde titlul articolului conține denumirea latină a unui agent patogen, numele plantei nu apare în limba latină, probabil pentru a se evita supraîncărcarea titlului cu denumiri latinești sau lungirea titlurilor oricum, de obicei, destul de lungi (*Changes in the population density of the horse-chestnut leafminer, Cameraria ohridella and of its parasitoid community at Hédervár during 7 consecutive years*; *Evaluation of susceptibility of different pear hybrid populations to fire blight (Erwinia amylovora)*).

Un tip de greșeală formală, destul de puțin frecventă, este inserarea inutilă a unor semne de punctuație (virgulă) între morfemele care compun denumirea plantei, separând astfel elemente care nu ar trebui separate (*Field evaluations of 14 sweet cherry cultivars as pollinators for cv. Regina (Prunus avium, L.)*).

Printre cele mai evidente caracteristici ale acestor articole este modul de tratare a denumirilor botanice în tabele și grafice, deoarece aici numele de plante apar exclusiv în limba latină (a se vedea (NBHA, 2011, 39 (1): 303, 122-123, 100-103, NBHA, 2010, 38 (3): 35-37), NBHA, 2011, 39 (2): 144).

În enumerări, numele se dau cel mai frecvent în limba latină, mai puțin frecvent în ambele limbi Atunci când se dau liste de nume botanice în limba latină, regulile stabilite de Coduri sunt respectate, și anume prima denumire furnizează ambele elemente ale binomenului, iar la următoarele numele genului apare deja prescurtat la inițiale: *Pinus halepensis*, *P. pinaster*, *P. brutia*, *P. sylvestris* and *P. nigra* (NBHA, 2011, 39 (1): 284). Atunci când se citează ambele denumiri, una din variante este pusă, de obicei, între paranteze: “Four edible seed\kernel oils: corn (*Zea mays*), wheat germ (*Triticum vulgare*), sweet almond (*Amygdalus dulcis*) and grape seed (*Vitis vinifera*) oils were analyzed in this study (NBHA, 2010, 38 (2): 92).

Nu am depistat greșeli în privința numelor de soiuri sau cultivari, acestea fiind scrise corect, cu caractere romane și ghilimele simple: de exemplu *Vaccinium corymbosum* cv. ‘Eliot’, ‘Bluecrop’, ‘Duke’. Atunci când soiul este foarte cunoscut, numele speciei este neglijat în titlul, rezumatul sau chiar textul articolului: “Growth performance of ‘Granny Smith’ and ‘Fuji’ cultivars grafted onto dwarf rootstocks: a preliminary study in eastern Anatolia“, “This study was carried out to determine the growth performance of ”Granny Smith” and “Fuji” apple varieties” (NBHA, 2011, 39 (1): 246)

O diferență notabilă dintre articolele științifice și ambalajele semințelor de plante este modul de tratare a numelor de cultivari. Activitatea comercială permite traducerea denumirilor de soiuri, transformându-le în așa-numite *commercial trademarks*, prin urmare pe ambalajele de semințe comercializate pe piață românească și maghiară denumirile soiurilor sunt traduse în multe cazuri, chiar cu unele inconsecvențe. În schimb, articolele științifice respectă standardele impuse de Codul Plantelor Cultivate (*The International Code of Nomenclature for Cultivated Plants*), astfel în aceste articole denumirile cultivarilor nu se traduc, ci sunt lăsate în limba sursă: ‘Golden Delicious’, (originar din USA, în limba engleză), ‘Blenheim Orange’, ‘Cox’s Orange Pippin’, ‘Discovery’ (originar din Anglia, în limba engleză), ‘Borsdorfer’ (originar din Germania, în limba germană), ‘Fagerö’ (originar din Suedia, în limba suedeză), ‘Boskoop’ (originar din Olanda, în limba olandeză), ‘Mézes körte’ (originar din Ungaria, în limba maghiară), ‘Charlamovsky’ (originar din Rusia, în limba rusă), ‘Antonovka Kamenichka’ (originar din Ucraina, în limba ucraineană). În aceste două exemple s-a recurs la transcrierea numelor, utilizându-se nu alfabetul chirilic, ci cel latin. Singurele elemente unde se operează traduceri sunt adjectivele referitoare la culoare, traduse, dar separate, de obicei, prin virgulă, de restul numelui de cultivar, netradus (‘Astrakan’, Red).

Totuși, trebuie să menționăm, că în articolele publicate în revista din Ungaria, denumirile de cultivari sunt traduse uneori: de exemplu, în același text, același soi este denumit uneori ‘Seres Olivier’, iar alteori ‘Olivier de Serres’. ‘Bartlett’ și ‘Vilmos’ sunt două denumiri ale aceluiași soi de pere, ele fiind folosite alternativ. Soiul este cunoscut drept ‘Bartlett’, dar literatura de specialitate maghiară îl citează drept ‘Vilmos’ sau ‘Vilmoskörte’. Nu este vorba de o operație de traducere propriu-zisă, ci mai degrabă de înlocuirea denumirii internaționale printr-o variantă adaptată și adoptată de literatura de specialitate din Ungaria. Explicația este tendința destul de marcată a limbii maghiare de a traduce denumirile de soiuri.

Cercetarea noastră, finanțată de către Institutul Programelor de Cercetare Sapiientia, s-a axat pe aspectele lingvistice ale taxonomiei botanice. Am analizat nume de plante extrase din două tipuri de surse: semiștiințific și științific, încercând să surprindem caracteristicile utilizării numelor de plante din perspectivă lingvistică. Demersul nostru a vizat fenomene ce țin de utilizarea, ortografia și traducerea numelor de plante. Cele mai frecvente greșeli identificate pe ambalaje sunt greșelile de ortografie, utilizarea nejustificată a majusculilor, precum și greșelile de tip lexical și traducerea greșită. În articolele științifice, în schimb, greșelile de ortografie sunt mai puține, cele mai importante aspecte surprinse de noi fiind inconsecvențe în utilizarea numelor științifice latinești alături de denumirea în limba națională, precum și modul de tratare a numelor de soiuri în cazul plantelor cultivate.

Bibliografie

- Bălan-Mihailovici, Aurelia, 2011, *Despre traducerea numelor de plante în limba română*, in Dacoromania, serie nouă, XVI, nr.2, Cluj-Napoca, -. 176-177
- Crystal, David, 1997, *The Cambridge Encyclopedia of the Language*, second edition, Cambridge: Cambridge University Press
- Cabré, Theresa, M., 1999, *Terminology. Theory, methods and applications*. In: Helmi Sonneveld, Sue Ellen Wright (editors): *Terminology and Lexicography Research and Practice* (1st ed. 1992 Barcelona, Emuries) Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company
- Gledhill, David, (2002) *The names of plants*, Cambridge, Cambridge University Press
- Milică, Ioan, 2010, *Modele naive și modele savante în reprezentarea lingvistică a realității: denumirile de plante*, in Revista Limba română, nr. 11-12, anul XX,
- Negru, Andrei 2010, *Principiile și modalitățile de unificare și standardizare a nomenclurii botanice românești*, in Akademos, nr 1, martie
- Reiss, Katharina, 2000, *Translation criticism-The potentials and limitations*, Manchester: St. Jerome Publishing
- Trifan, Manuela - Preda, Alina. 2008, *On text production. An integral relationship to translation*, Presa Universitara Clujeana, Cluj,
- International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants*, issued in 2012 and adopted by the Eighteenth International Botanical Congress Melbourne, Australia
- The International Code of Nomenclature for Cultivated Plants*, eight edition, C.D Brickell et alii (eds), 2009
- Resurse on-line
- Săvulescu, Elena, 2010, *Botanica sistematică*, București, <http://www.horticultura.ro/fisiere/file/ID/Manuale>, accesat 10.03.2013
- Bartha Dénes, *Növényrendszertan*, 2009), [www. http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/emk/novenytan/novenytan/rt/eloadas/nrt_01.pdf](http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/emk/novenytan/novenytan/rt/eloadas/nrt_01.pdf), accesat 08.03.2013
- Plant names. A guide for horticulturists, nurserymen, gardeners and students*. Written by the Horticultural Taxonomy Group- Hortax. Edited by Crinan Alexander, 2007, <http://www.hortax.org.uk>, accesat 08.03.2012

<http://www.ortografia.ro>, accesat 02.05.2013

<http://ro.dexonline.ro>, accesat 02.05.2013

<http://ro.termwiki.com>, accesat 02.05.2013